

בראשית

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א. א.)

אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני, כמ"ש חז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה - רש"י.

מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

והנה כל תנאי צריך להתנותו לפני עשיית המעשה, כמובן, וגם ההלכה היא באופן התנאותו, שצריך להקדים התנאות התנאי לפני דיבור המעשה, ואם לאו, תנאי בטל ומעשה קיים, אף בלי קיום התנאי, ולכן עם התחלת הבריאה נאמר במלת בראשית התנאי הזה, היינו בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית, שאם יקבלו ויקיימו את התורה ותקיים הבריאה, ואם לאו, לא תתקיים, "תנאי קודם למעשה", ובתיבת בראשית נאמר התנאי הזה, וכמו שיבואר.

דהנה בגמרא (כ"ה ל"ג), הני עשרה מלכיות כנגד מי כו', ר' יוחנן אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, ומקשה הגמרא הי ניהו, ויאמר דבראשית הני תשעה הוו, ומתוך, בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו, [ואע"ג דלא כתיב ביה ויאמר יהי שמים, כמאן דכתיב ביה דמי, דבאמירה נמי איברי ולא בידים, דכתיב בדבר ה' שמים נעשו - רש"י].

והנה לפי המכוון משמע, שתירוץ הגמרא בראשית נמי מאמר הוא, היינו מה שכתוב בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ, היה ע"י מאמר, וכמו שסיים בדבר ה' שמים

(א) בדבר זה באה התורה ללמדנו שמיד בתיבה הראשונה שבתורה, צריכים אנו לדרשת חז"ל, ושאי אפשר לנו לפרשה ולהבינה זולת דרשתם שהיא תורה שבעל פה, ולכן הטעימו רש"י בלשון שלילה "אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני", להורינו כי המקרא לא יובן ולא יתפרש אלא אך ורק ע"י חכמינו ז"ל ודרשתם, והרי זה בא ללמד שהתורה שבכתב ושבעל פה צמודים ומחוברים יחדיו.

ואף שרש"י בעצמו כתב להלן לפרשו גם לפי פשוטו, שהוא בראשית בריאת שמים וארץ, כבר פירשו המפרשים כוונתו במש"כ אין המקרא הזה אומר "אלא" דרשוני, משום דלפי פשוטו היה צריך לכתוב בראשית בריאת שמים וארץ, או בראשית ברוא, כי להורות סדר הבריאה א"א לפרש, כמ"ש רש"י בסמוך, ולפי מה שנכתב בראשית ברא, ע"כ נכתב לדרשה בשביל התורה וישראל שנקראו ראשית דרכו וראשית תבואתה, וללמדנו בא על הכלל כולו, כי אי אפשר לנו לפרש במקרא זולת קבלת חז"ל שהיא תורה שבעל פה.

(ב) בגמרא (שם פ"ט) אמר ריש לקיש מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלין התורה אתם